

ОСВРТИ И ПРИКАЗИ

УДК 323.1(=163.41)(=161.1)(049.3)

DOI:[https://doi.org/10.22182/](https://doi.org/10.22182/spm.7732022.14)

spm.7732022.14

Приказ

Саво Симић*

*Институт за политичке
студије, Београд*

ЗАПАДНО НЕРАЗУМЕВАЊЕ РУСКО-СРПСКОГ ПРАВОСЛАВНОГ ИСТОКА**

Slobodan Antonić 2022. *Dva zavetna naroda: Rusi i Srbi.*
Београд: Katena Mundi, 77 str.

* Имејл-адреса: savo.simic95@gmail.com.

** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

У раду истакнутог српског социолога, професора Филозофског факултета и бившег истраживача Института за политичке студије, присутна је анализа превасходно немачког, али и западног друштвено-политичког погледа на руско-српски духовни и народни идентитет. Он започиње са питањем зашто Запад, упркос постојаним тежњама, не успева баш најефикасније да разуме понашање Срба и Руса. Као оправдање за погрешно предвиђање деловања ова два блиска народа, нуди три разлога због којих долази до накнадних изненађења на Западу. Као први наглашава *стереотипизацију* или предрасуде претходно креиране о овим народима. Други је повезан са погрешним, повлађујућим информацијама које Запад добија у комуникацији са домаћим, али друштвено отуђеним политичким актерима. Трећи је одређен различитом политичком културом или како је Антонић назива *духом народа* Истока и Запада. Своје разлоге превасходно подупиरे књигама Владимира Станојевића и Мирка Косића са почетка 20.

века. Иако је први писао о Русији а други о Немачкој, у њиховим делима присутна су тумачења односа Немачке према Истоку, преваходно Русији, поред тога обрађујући и елементе германских друштвених вредности и на њима заснованим политичким амбицијама и аспирацијама. Карактеристике немачког народа су тако: марљивост, дисциплина, поузданост, поштење, али истовремено у симбиози са ауторитарношћу, безобзирношћу, надменошћу и негостољубивошћу. Немци су доживљавали Словене не само као вечне историјске непријатеље, него и као културно-инфериорну расу људи са посебним акцентом на Источне и Јужне Словене. Осим тога немачки политички и економски интереси увек су водили од северозапада ка југоистоку, од Средње Европе преко Балкана ка Малој Азији.

За дисторзирану слику руског народа Антонић сматра да су одговорни поједини руски писци и њихова уверења, која су се пренела како међу немачки народ тако и међу његову елиту. Као пример он узима Максима Горког, за кога су руски сељаци као већина руског становништва тог времена, били претежно нерелигиозни, немарни и лењи, чији је пуки смисао живота и реактивни чинилац

искључиво глад. Антонић прави интересантну паралелу, истичући да су управо неке идеје нацистичких идеолога преузете од стране руских писаца. На темељу идеје Максима Горког да је Русија заправо била анархоидно мноштво, те да заслуга за руску државност припада снази њихових тлачитеља, пре свега Немаца, Викинга и Татара, нацистички идеолог и иронично московски студент Алфред Розенберг (*Alfred Rozenberg*) даће сличну оцену говорећи да су Викинзи Русима подарили државност. Исти Розенберг ће касније, на свој начин интерпретирати Достојевског, тј. Русе као народ вечне патње, народ коме су прогоњени и поражени заправо сасвим супротно очекиваном, хероји и победници. Овај сегмент неразумевања Антонић назива *погрешном проценом због искварених извора информисања*. Поводом политичке ситуације у Србији *погрешна процена* Запада о српском народу биће исход или последица наручених *јавномњенских истраживања и мишљења познавалаца*. У првом случају, једна анкета рађена 2003. године по питању *привржености Срба Косову*, показала је да око 55% испитаника сматра да је Косово за нас изгубљено. Ипак она је формулисана тако да је испитаницима као одговор на питање: *До чега вам је највише*

стало?, поред Косова наводила породицу, посао, здравље, што су људима - уопштено гледајући - увек приоритетне животне одреднице. Другу врсту погрешних процена изазивају мишљења познавалаца. Овде Антонић посредством примера који је дао, не мисли, што би се могло наслутити, на политичке аналитичаре или актере - мада ни они нужно нису искључени из процене - већ циља на део домаће политичке, економске и друштвене елите подржаване и одржаване од стране истих оних којима такве поруке или повратне информације одговарају.

У другом поглављу Антонић идеју о погрешној процени Запада, током историје у рефлексији са садашњицом, презентује кроз призму практичних примера Немачке и Сједињених Држава. Хитлерова замисао била је да од Русије направи белу колонију, истовремено бивајући импресиониран ефикасношћу Американаца у истребљењу индијанских домородаца, па је у том маниру и саме Русе често називао црвенокошцима. Одређени број Немаца је требало да освоји области Источних Словена (Руса, Белоруса и Украјинаца са Балтиком) и формира такозване насељеничке колоније, у којима би се народи тих простора свели на пољопривредне произвођаче.

Слично је требало да се деси и Србима са оснивањем Принц Еуген Штат (*Princ Eugen Stadt*), јужне немачке колоније којом би се обезбедио приступ Дунаву и немачкој мањинској хегемонији у Банату. Хитлер балкански простор није одређивао концептом Лебенсраум (*Lebensraum*), немачког животног простора већ или као објект привредне и сировинске експлоатације или као Гросраум (*Grossraum*) већи простор подређених народа око Рајха. Слично наведеним историјским пројектима, Руска Федерација и Србија тренутно трпе притиске политичке дезинтеграције. Волтер Мид један од америчких предавача међународних односа, претпостављамо на трагу руске продаје Аљаске у 19. веку, предложио је 1992. године да Русија прода Сибир Сједињеним Државама. Предлог је представљен као чињење услуге Русији, јер би наине купопродајни износ Сибира уврстио Русију међу најразвијеније државе света. Сличне оцене дате су од Ото фон Хабзбурга председавајућег Европског парламента у нешто увијеној форми. Његов став је да се не може владати од Урала до Сибира и да ће се тек одрицањем од далеке сибирске Азије, Русија оспособити за чланство у Европској унији. Посреди нису само предлози већ

су присутне конкретне акције у окруживању Русије кроз облик евроинтеграција и надирања НАТО алијансе. Узгред Антонић наводи још многобројне примере попут докумената (стратегија, закона, директива и пројекција) америчке администрације и служби, које иду у прилог изнетој тврдњи. Могло би се додати да претходно грузијско и скорашње украјинско окретање ка Западу, јесу део истог процеса. На другој страни Србија презентована у форми „Мале Русије”, сматра се константним фактором дестабилизације, малим хегемом на простору Балкана. У насилној сецесији Косова и Метохије, стварањем војвођанског идентитета као засебног у односу на српски, Антонић види идентичне тенденције ограничавања руске сфере. Сходно својој величини и могућностима, Србија нема исти геополитички значај за Запад, али таква позиција не умањује притиске. Од Србије се захтева перманентно одрицање, почевши са признањем Косова и Метохије као државе, повременим изјавама страних званичника о компатибилном и позитивном чланству Србије у НАТО алијанси, неопходност енергетске диверзификације у склопу отклањања руског утицаја и новонасталим захтевом о увођењу санкција Русији.

Треће и последње поглавље припада културном одређењу и поређењу православног Истока и (пост)хришћанског Запада. Антонић се осврће на књигу „Врли нови свет” Олдуса Хакслија, посредством изјаве Сергеја Нарешкина о руској дужности одбране хришћанства од спровођења врлог новог света - друштвено-технолошког инжењеринга - на земљи. Аутор ће касније упоредити разлике Врлог новог света са још једном дистопијом, Орвеловом „1984”. У Врлом новом свету нема држава, јер влада само једна светска држава, док су религија и духовна интересовања реликти претходне цивилизације. Љубав и емоције су сведене на сексуалне односе сваког са сваким и подређене ужитку дроге и вечите забаве. Заправо емотивно везивање за једну особу сматра се друштвено непожељним па чак и опасним. Супротно емоцијама, употреба дроге је пожељна и међу припадницима ниже класе устаљена навика. Како добро примећује Антонић у врлом или новом свету бити слободан значи лепо се проводити. Пригодно је рећи да у таквом свету нема простора за размишљање, људи се забављају, раде или користе опијате. Речи попут уметности, културе, филозофије или породице нису пристојне нити имају смисао. За разлику од Орвеловог дела где влада

видљива, непосредна тиранија тоталитарних држава свеопштег надзора, дотле у Хакслијевом свету контрола почива на суптилној манипулацији од најранијег животног периода био-инжењерингом, обликовањем свести путем едукације или једноставним смиривањем импулса кроз хемијске стимулусе. Унутар Орвеловог дела, људи су свесни опасности од система и без обзира на стање страха у коме се налазе, разликују контролу од слободе. Насупрот томе у Хакслијевом делу не постоји јасна дистинкција ових појмова, постоји само јефтина слобода у контролисаном окружењу. Слобода је испразна од сваког смисла или значаја, те заправо и не садржи интристичну вредност.

Употпуњујући претходно речено, Антонић прави разлику између *свечовека* Достојевског и *натчовека* Ничеовог кроз речи владике Николаја. Један је заправо изнад морала, норми и обичног света, моћан и силан посматра друге као средство у остварењу сопствених циљева а не као циљ сам по себи. Свечовек је пак онај који се жртвује за слабе и немоћне. Један је пророк или архетип Истока а други Запада. Ипак као кључна порука Антонићевог закључка јесте остати веран свом сопству, духовном бићу. Да се упркос

скепси и паду морала, наш народ, ако ни по чему другом онда по свом духу одликује немирењем са подређеним положајем и лошим тренутним стањем. На крају крајева, ни ми немамо права на превише погрешних процена, стога је увек значајно да претходно неколико пута проверимо и потврдимо сопствене изворе информисања. Уосталом да парафразирам Антонића, шта друго преостаје него остати мудар и послушквати знакове времена.

* Овај рад је примљен 04. јула 2022. године, а прихваћен на састанку Редакције 26. августа 2022. године.